

2 B. V. D.
De
**MORALITATE
FALSILOQUII**

DISPUTATIO PHILOSOPHICA,

Quam

Permissu

Amplissimi Ordinis Philosophici,

In

Regia Pomeranorum Univerſitate,

Sub PRÆSIDIO

D. N. M. NICOLAI GRUBB,

Westr. Roth. Suec.

Publico Eruditorum Examine

modeste exponit

Auctor & Respondens

WULF SCHWERDFEGER,

Helsingb. Suecus.

Ad D. 16. Januar. M DCC IX.

GRYPHISWALDLÆ,
Typis GEORG. HENR. ADOLPHI,
Acad. Reg. Typogr.

SAC. REG. MAJEST. SUEC.

Magnæ Fidei Viro,

Reverendissimo in Christo Patri ac Domino,

**DN. MATTHIÆ
STEUCHIO,**

SS. Theologiæ Doctori longe Famigeratissimo, Scaniæ & Blekingiæ Episcopo Eminentissimo, Academiae Londinensis Pro-Cancellario Magnifico, Consistorii Ecclesiastici Præfidi Splendidissimo,

ut &

Summe Reverendo, Amplissimo atque Excellentissimo Domino,

DN. THOMÆ JHRE,

SS. Theologiæ Professori longe Celeberrimo, & Consistorii Adessori Meritissimo,

Dominis, Patronis, Promotoribus ac Mæcenatibus, humillimo pietatis cultu ad urnam prosequendis,

Hanc Disputationem, ea, qua par est, animi devotione sacram esse jubeo.

Reverendissime Domine Episcopo,
Summe Reverende Domine Professor.

Uia æquitas pietasque omnino jubent, ut illi qui literis sese consecrarunt, industriæ ac laborum suorum reddant rationem illis ipsis, quorum auspiciis vel in campum Studiorum immissi fuerunt, vel olim in publicam lucem, usumque deduci desiderant, ut quid ab illis

Ecclesia vel Respublica exspectare debeat, videant publici salutis custodes; Ideo & ego, VOBIS, Reverendissime Episcopo Summeque Rev. Domine Professor, quos sacris rebus præesse, Regia jussit clementia, meam probare debui pietatem, officium, industriam, & mea denique studia. Præsentem itaque Disputationem Philosophicam rudi minerva a me exarata VOBIS ea qua par est, animi submissione offero, dico, consecro. Munusculum equidem est Vestris in me meritis longe inferius vestroque fastigio indignum, cum crasso admodum filo elaboratum fatear; Ab argumenti tamen dignitate aliquam id mereri commendationem confido, utpote quod neque Theologum dedecere existimo, cum tot in sacris Pandectis simulationis ac dissimulationis prostent exempla. Accipite itaque, Patroni Maximi, serena, uti soletis, fronte hæc studiorum meorum primitias, & animi mei ingenuitatem magis, quam rei præstantiam æstimate. Ego interea nunquam non Deum T. O. M. devotissimis fatigabo precibus, dignetur TE, Reverendissime

Episcopo, largissimo benedictionis cunulo sine intermissione
beare, Te nobis omnibus, qui venerandam Tuam caniciem hu-
millimo pietatis cultu prosequimur, stupendam Tuam, & ubi-
que celebratam Eruditionem adoramus, & singularem pror-
sus humanitatem, qua neque vulgus (cujus ego pars minima)
aspernaris, miramur, in seros usq; annos saluum ac incolumem
præstare. Habebit tum Ecclesia antistitem, Pastorem ac De-
fensorem, de quo sibi impense gratuletur; & ego Patronum
certissimum. Pro Tua quoque incolumitate, Summe Rev.
Dn. Professor, ardentissimas fundere preces nunquam desi-
nam, seruet Te Deus immortalis in commodum Ecclesie, &
Juventutis Academicæ incrementum, concedat Tibi vires
ex alto ad sustinendum Magnificum Rectoratus munus, &
sceptra Academicæ ferenda, quæ propediem suscepturus
es, ad quæ Tibi propensissimo humilitatis affectu e terris
peregrinis gratulatur Clientis Tuus humillimus, & virtutum
Tuarum æstimator æquisimus. Apprecor Tibi in gra-
vissimo hoc munere gerendo uberrimam benedictionem, ut o-
mnia Tibi ex voto prospere cedant, quo fiet, ut domum propediem
rediens, sub Tuis auspiciis, patrui Athenæum florere
videam, quam felicissime. Sic ex intimis cordis penetrabilibus
vovet, qui benevolentiam ac patrocinium vestrum humilli-
me exoptat & ad cineres usque manet

Reverendissimi ac summe Reverendi
Nominis Vestri

Cultor perpetuus,
WULF SCHWERDEGER,
A. & R.

Virtute Salvatoris!

I.

Virtutis, qua quis, uti loquitur *Salsius*, nihil aliud clausum in pectore habet, quam promptum in lingua, actionesque suas secundum normam veri instituit, tanta vis est, ut hæc hominibus non tantum existimationem simplicem conservare, sed & intensivam conciliare, eamque mirum in modum augere omnino possit. Quapropter in hujus laudes eo exspatiari non dedignabimur, ut illam omnium virtutum reginam nuncupare haud dubitemus. Qui hanc amat & per illam eam sibi apud omnes opinionem comparat ac famam, ut quisvis credat locutum sine omni exceptione esse verum, & dictum, in fide data factum, hic quamvis aliquando ex sua sinceritate damnum sentiat, quod secundum regulas prudentiæ in rebus levioris momenti floccifacit; multum tamen ex hac animi sui ad veritatem propensione lucrabitur. Nam quia talis homo rara avis est inter mortales, & omne rarum charum, ideo
A quo-

quoq; majori in pretio habetur, juxta effatum Tullii L. 3. *de offic. admiratione afficiuntur illi homines, qui carent iis vitiis, quibus alii haud facile carere possunt.* Admirationem pressio pede sequitur æstimatio, qua fit, ut quilibet ejusmodi hominum consortium ambiat, eosque, pro conditione generis, status ac muneris, omni venerationis ac obsequii genere prosequatur. Hic interim notandum, quod quamvis veritatem, de qua loquimur, Ethicam (quæ uti veritas Logica consistit in convenientia propositionis cum re extra mentem, ita hæc in convenientia signorum externorum maxime sermonis cum mente) tantis extollamus encomiis, non tamen velimus omnem veritatem ethicam esse virtutem moralem; nam ista versatur etiam circa res indifferentes.

II.

Cum tanta virtute, nulla ratione primo quidem intuitu consistere posse videtur falsiloquium: quippe quod homines omni virtutis ac sinceritatis opinione spoliare videtur. Nam & ipse existimo, nullam rem magnam ac vere laudabilem ab eo geri posse, cui fidem datam servare, ac *veritatem* loqui grave fuerit. Interim tamen & in ea versor sententia, quod si caute & secundum regulas genuinæ prudentiæ, falsiloquium dirigatur, homines qui actiones suas ad normam juris naturalis instituire cupiunt, hoc non tantum salva veracitatis virtute admittere, eoque interdum uti posse queant, sed & debeant, ex obligatione Juris N. Ut autem illi, qui veritatem & virtutem serio amant, sciant, an & quatenus salva conscientia hoc facere possint ac debeant, ita ut existimationem ex amore veritatis acquisitam non

non lædant; certas regulas ac cautelas hic præscribere, eorumque in J. N. fundamentum eruere æquum & pi-um esse putamus,

III.

Initio vero paucis exponendum erit, quantum suo ambitu complectatur veritas, ut deinde ex natura oppositorum intelligatur, quousque extendatur mendacium & falsiloquium. Hic nobis optime viam prævit, Cicero, qui *L. 2. de Orat. C. 15.* de officio Historici sic disse-rit: *Prima historie Lex est, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat neque suspicio gratiæ sit in scribendo neque simulatio.* Ideo Dn. Leibnitius in *pref. ad cod. Juris Gent. diplomat.* ait, historias, quæ tantum nihil falsi dicunt, uno pede claudicare. Hinc discimus ad veritatem non sufficere, ut omnia, quæ quis loquitur, vera sint, sed et ut nihil veri in substrata materia omittat. Est itaque omnino species mendacii seu falsiloquii dissimulare veritatem, quæ ad præsentis negotii vel probationem vel illustrationem aliquo modo facit. Tali mendaciorum genere usus est ipse pater mendacii, quando Christum tentando, allegavit verba Psalmistæ: *Mandavit Angelis suis, ut te portent supra manus suas, &c.* Ira quoque mendacium proprie dictum illi committunt, qui aliorum auctorum verba mutilata in suis scriptis allegant, ut eò facilius ipsis errores imputare eosq; ex verbis allegatis promptius extorquere, & sic incautos lectores felicius decipere queant: quod vitium inter literatos admodum frequens esse, quotidiana quemvis docebit experientia, ceu hostes Lutheri & Lutherianorum suo abunde comprobant exemplo,

IV.

Porro & hoc species mendacii est, quando quis tacet, quum loqui debet, & sic per taciturnitatem suam aliorum commoda, quæ loquendo promovere potuit, impedit, vel plane jura alterius, quæ per loquelam suam conservare potuit ac debuit, lædi patitur. Nam si e.g. Titius innocens in puncto furti accusaretur, & falsis testimoniis convictus condemnaretur, & Cajus innocentia illius conscius, interrogatus, num de hac re ipsi quippiam constaret? responderet, *nescio*, idem plane hoc foret, ac si affirmaret illum furti reum esse, cum suo testimonio eum a falso hoc crimine malitiose ipsi impaeto liberare posset, turpe omnino mendacium omnibusque bonis detestandum committeret, in præcipuis enim quæ formale mendacii constituunt requisitis convenit hæc veritatis dissimulatio cum mendacio. Primo in eo, quod eundem cum formali mendacio producat effectum, læsionem videlicet innocentis: secundo & hoc cum mendacio illius taciturnitas habet commune, quod proficiscatur ex malitia voluntatis, alterius damnum intendente. Adde, quod & hæc, quemadmodum mendacium, circa violationem veritatis versetur.

V.

Dispicendum jam porro erit, quænam sit distinctio inter mendacium & falsiloquium. Qui enim arbitrantur, hæc plane coincidere ac synonyma esse, toto cælo a vero aberrant, & falluntur ipsimet, & alios fallunt, Differunt itaque primò ut genus & species. *Omne quidem mendacium*, ceu recte Pufendorfius de J. N. & G. L. V. c. I. §. 9. *Falsiloquium est, sed non omne falsiloquium mendacii*

dacii nomine venire potest. Falſiloquium enim ſumitur vel ſtriſte, & ſic contradiftinguitur mendacio, vellate, & tum ſub ſe comprehendit utrumque. Differunt vero falſiloquium ſtriſte ſumptum & mendacium porro, intentione & fine agentis. Ille qui ficto coloratoque utitur ſermone, ea intentione, ut alteri quacunq; ratione noceat, ipſeque lucretur cum alterius damno; ille utique turpe committit mendacium, quod ideo a Pufen-
 dorfio. L. c. §. 8. ſic deſcribitur: *Mendacium eſt ubi ſigna & verba aliam præferunt ſententiam animi noſtri, quam que vera erat, cum tamen hanc ipſam is, ad quem ſigna illa diriguntur, intelligendi & iudicandi jus haberet, & nobis obligatio incumberet faciendi, ut ille noſtram ſententiam intelligeret.* Etenim ſi communem ſermonis naturam confideremus, intelligimus ex hac facile, quod non nobis loquamur, ſed aliis, quibuſcum negotium intercedit, & quod ideo loquamur ut oratione noſtra, quæ animi interpret eſt, aliis mentem noſtram communicemus. Si itaque illius, cum quo loquimur, intereſt ſcire, quid in animo noſtro fovemus, idque jure a nobis poſtulare po-
 teſt, non poſſumus abſque inſigni læſione præceptorum *JUSTI* ea quæ ſcimus, ſilentio involvere, vel aliquid ab animi noſtri ſententia diſcrepans loqui.

VI.

Contra ſi procul abſit intentio lædendi, nec ille, cum quo ſermones miſcemus, jus quæſitum ex pacto vel aliunde haberit animi noſtri ſenſa intelligendi, & in tali occaſione verbis, ad noſtrum potius quam alterius arbitrium ſimulando & diſſimulando utimur, dicitur hoc falſiloquium; quod tantum abeſt, ut ſit vitium e

vita humana exterminandum, quemadmodum mendacium de quo §. præcedenti, ut potius aliquando, si secundum regulas prudentiæ recte instituat, honesto virtutis nomine sit condecorandum. Cum autem dicimus falsiloquium non intendere læsionem aliorum, illicitam intelligimus læsionem, quam a licita probe distinctam volumus cum Grotio de Jure B. & P. libr. 3. c. 1. §. 8. nam si e.g. hostis hostem stratagemate deciperet, eumque hoc furto penitus destruat hoc (ut Grotii verbis utar) *licitum nocumentum esse ponimus ex belli justitia*, nam hosti in hostem infinita licent.

VII,

Equidem & nos optarem cum Cicerone Offic. 3. ut ea esset humanæ sortis conditio, *ut ex vita humana sublata sit omnis simulatio & dissimulatio*. Adeoque ut cum Pufendorfio loquar, *ut eo essent ingenio homines, ut aliorum bonis, nemo invideret aut insidias tenderet, neve aliorum simplicitate ad fraudem illis intentandam abuteretur, aut sanæ rationi obniteretur, sed cum pravos apud homines in fraudem pateat, qui omnia sua aperte præ se fert, & plurimi inanibus, quam solidis artibus duci gaudeant, igitur non prius innoxias simulandi & dissimulandi artes ex humana societate proscribemus, quam omnis malitia & recordia hominum fuerit in probitatem & sapientiam mutata*. Tam miserandus est præsens hominum status, ut non tantum in aliorum damnum, sed & in propriam interdum perniciem abuterentur veritate, si hæc ipsis nuda exponeretur. Esset instar gladii in manu furiosi. Paucissimi enim apti sunt ad ferendam in omnibus veritatem, Stultorum namque plena sunt omnia, & hi nulla re magis offenduntur, quam veritate,

te, unde veriverbium; *Veritas odium parit*. Obligantur tamen sapientes, insipientes (quales omnes sunt ex natura) emendare, & ex deviis stultitiæ in viam sapientiæ reducere, quod cum successu & ex voto commode facere nequeunt, nisi sæpius utantur falsiloquio, simulatione & dissimulatione, quod opus non esset, si omnes essent sapientes. Rebus autem sic stantibus, recte cum *Quintiliano* l. II. 18. dicimus communem aliquando exigere utilitatem, ut falsâ defendantur.

VIII.

Ut itaque in ostendenda necessitate falsiloquii, simulationis ac dissimulationis ab emendatione hominum morali capiamus initium; Sciendum est, quod illi, qui vitiis plane immersi sunt, & ebullientium affectuum furorum æstu in transvorsum continuo rapiuntur, hisque habenas laxant, admodum difficilis appareat via virtutis primum ingredientibus. Itaque si his stultitiæ supra aures immersis nuda veritas propinaretur, tantum abest, ut ad meliorem se frugem reciperent, veritatemque tanquam bonam amplecterentur, ut potius hæc illos penitus deterreret, & ex stultis summe dementes faceret. Errant igitur, qui dum vitiosos homines virtuosos facere cupiunt, multa initio de difficultate virtuosæ vitæ, de incommodis multis vitam virtuosam concomitantibus disserunt; ineptam fabulam socraticam de Hercule in bivio proponunt, & commendant tolerantiam ignominie, dolorum, jejunii & paupertatis, prout infeliciter tentarunt papicolæ votis suis monasticis. Ista talibus sunt proponenda hominibus, qui dulcedinem vitæ virtuosæ jam gustarunt, adeoque talibus calami-

laminatibus a virtute colenda ac sectanda se deterreri non amplius patiuntur, cum has, delectatione vitæ sapientis multo inferiores esse intelligant. Qui vero in via sapientiæ adhuc infantes sunt, illis tales adversitates erunt dissimulandæ, & sub amabili involucro ad palatum insipientium aptato, excitandum in illis est initio desiderium sapientiæ, quod facillime fieri potest, si filios medicorum imitando, qui medicinam suam splendido sub fuce ægrotis insinuant, prærogativam & suavitatem vitæ virtuosæ extollamus, ostendendo illam omnium rerum sufficientia abundare, cum summa animi delectatione transigi, & magnam laudem & honorem mereri, quod etiam sine præjudicio veritatis de vita sapientum dicere possumus. Et sic dolo optimo præcipua hominum vitia, *ambitionem, avaritiam & voluptatem* feliciter oppugnabimus. Existimo magnum sapientiæ impedimentum esse, quod hæc methodus, quam præscribit sana ratio, sæpius ab illis, quibus cura formandi juniorum mores commissa est, vel sæpius intermissa, vel contraria, admissa fuerit. Rectissime itaque *Pindarus Nem. od. 5. non omnis veritas exacta patefaciens faciem utilis est, sed scire tacere est sæpe sapientissimum inter homines.* Quapropter etiam *Melander* apud *Barclajum in Argenide*, tanquam præcipuam prudentiæ partem istud filia suæ aliquando regnaturæ commendat: *DISCE SILERE.*

IX.

Pergimus jam ulterius, ostensuri faliloquium in vita civili non tantum esse licitum atque permissum, sed quoque præceptum, idque tam propter infirmitatem hominum naturalem, quam moralem. Illam quod con-

concernit, experiētiā, certissima rerum Magistrā edocti scimus, quod affectus, qui mirum quantum contribuunt ad sanitatem hominis conservandam, & amissam restituendam, variis verborum, simulationis & dissimulationis artibus varie possint dirigi, adeoque corporis machinam prout diversimode orationis inclinatione excitantur alterare. Unde quis facile intelligit orationem nostram in affectibus & passionibus excitandis, componendis ac dirigendis ita esse instituendam, ut sanitatem, hujusque conservationem, ac amissae restitutionem promoveat, & quicquid hanc turbare vel aliquo modo laedere potest impediatur, quod nequiquam fieri potest, si omni falsiloquio, simulatione ac dissimulatione procul facessere iussis, puram veritatem semper omnique occasione profiteremur. Quod ut eo clarius pateat, casum quendam facile dabilem formabimus. Et quia sequior sexus facilius talibus passionum motibus abripitur laediturque propter majorem infirmitatem; sit e.g. mulier, quae sincero & intensissimo amore conjugali maritum suum complectitur. Hic vero peregre profectus in morbum incidit & moritur, si uxori de valetudine mariti sciscitanti, tertius e vestigio mortem ejus denunciaret, ista, subita affectuum & praecipue tristitiae alteratione commota, in gravem posset incidere morbum, immo mortis periculum incurrere. Ita quoque fieri posset, si quis tertium, tristitiae affectu correptum subita & inopinata perfunderet laetitia. Ex tam violenta namque commotione sanguinis, facile rumpuntur organa, ut anima tam inopinata sua felicitate infelix, corpus deferere necessum habeat. In tali casu

B

exi-

existimo tertium omnino teneri non tantum veritatem dissimulare, sed & saluberrimo falsiloquio, eum, cuius interest decipere, & postmodum sensim gaudium vel tristitiam insinuare. Huc pertinet illud *Eustratii Metropolitæ*: *Fieri potest, ut quis recte consultans hoc ipsum consultat, quo pacto de industria mentiatur, aut hosti, ut eum fallat, aut amico, ut eum à malo liberet.*

X.

Nec quenquam latere potest, quanta sit vis affectuum in curatione morborum, ita ut sæpissime plus operentur illi, quam ipsa, quæ ægroto propinatur, medicina, si a perito medico, illos suavi oratione excitare gnaro, dirigantur. Potest itaque Medicus, immo debet ad commovendos tales affectus, qui corporis sanitati conducunt, tempestivo falsiloquio patientem decipere ipsi persuadendo, talem huic, quod porrigitur, poculo medendi vim inesse, ut omnem ex sanguine materiam peccantem dispellere, ægritudinem remove & ægrotum pristinae sanitati restituere valeat, quamvis in se nullas contineat partes morbo huic expellendo idoneas, si modo innoxium fuerit. Observamus enim, quod propter intimum unionis vinculum, quod animæ cum corpore intercedit, ad certos motus animi certi sequantur motus corporis & vice versa. conf. *Arnold Wesersfeld in Georgica anima & vita.* Tenerur itaque Medicus in ægroto confidentiam ac talem animi dispositionem etiam falsiloquio excitare, quæ valetudini restituendæ inservit, cum sic pia fraude proximo inservire possit, absque ullius læsione. Hoc spectasse videtur *Plato*, qui referente *Grotio l. 3. c. 1. §. 15.* medicis facultatem concessit falsa dicere.

XI.

XI.

De affectibus vero generaliter observandum, quod illi omnes, qui proficiuntur ex amore, sanitati conservandæ, & amissæ restituendæ, plus, quam vulgo creditur, conferant: sicut illi vice versa, qui ex odio originem trahunt, sanitati nimium quantum officiunt. Nam in illis expansio, in his vero contractio sanguinis oritur, qua de re audiendus omnino est Cl. Buddeus Phil. Pract. Part. I. c. 2. Sect. 2. §. 53. p. m. 49. *Denique, inquit, & dilata- tio quedam est expansio organorum versus grata & jucunda, contractio autem est fuga ab objectis ingratis & molestis, inter- ventu spirituum animalium & sanguinis facta ad passionum effe- ctus jure meritoq; refertur.* Sanguis enim est basis ac fun- damentum vitæ, adeoque cum sic dilatatione sua mem- bra & organa fover, non potest non illa a corruptione conservare & corrupta redintegrare. Hinc sequitur, quod omnes homines in vita civili ex Jure N. obligen- tur ita suos instituere sermones, ut illos tales sequan- tur affectus, qui illos in statu saniratis conservant, & vice versa, ut illi coerceantur, qui hunc statum turbant, Et quia propter humani generis fragilitatem, talis finis semper obtineri non posset, si omni temporis momen- to veritatem profiteremur, clarum est, non tantum lici- tum, sed quoque in Jure N. præceptum esse falsiloqui- um, quatenus sine ullius injuria ac læsione adhibetur. Quæ hactenus disseruimus, majorem scenerabuntur lu- cem ex sequenti discursu.

XII.

Progredimur itaque ad infirmitatem hominum, moralem considerandam, propter quam veritatem non

per perferre possunt, sed eadem sapius in sui aliorum-
que perniciem abutuntur, quapropter veritates aliquas
omnino noxias esse asseverare haud dubitamus. Equi-
dem veritas in se spectata neque bona neque mala est,
sed res indifferens, ratione vero applicationis propter
usum vel abusum dicitur bona vel mala. Etenim si ea
esset cordis humani dispositio, ut agnito vero & bono.
Statim ejus normam ductumque unice sequeretur, sine
ullo declinandi periculo nulla veritas esset noxia. E-
gregia sunt quæ hoc super negotio differit exascitati ju-
dicii Philosophus Batavorum Clericus in tract. *de l'in-
credulite* Part. I. cap. 1. p. 9. quo B. L. remittimus. Cum
vero ea sit indoles generis humani, ut propter innatas
sibi pravas inclinationes non semper sequantur ea homi-
nes quæ ipsi pro veris & vere bonis agnoscunt, sed sapi-
us scientes & volentes ruant in sui perniciem; dissimula-
tione veritatis, quæ perversos & immorigeros illorum
affectus irritare potest & solet, præscindenda est his ir-
ritationibus via, imprimis cum & tales reperiuntur ho-
mines, qui in via sapientiæ constituti, libenter exæstuan-
tes ac ebullientes animi sui affectus compercerent, nisi
propter virium imbecillitatem illis succumbere neces-
sum ipsis foret. Nemo enim absolutus passionum sua-
rum dominans esse potest, nisi in supremo sapientiæ
gradu constitutus, qualis non datur in rerum natura,
sed in idea Platonis vel utopia Mori, ubi etiam quæren-
dus erit sapiens stoicorum.

XIII.

Ut res clarior evadat, descendemus ad speciosa,
& variis exemplis illustrabimus ac comprobabimus ve-
rita-

ritatem illorum, quæ hæcenus differuimus. Initium faciemus a junioribus. Quia in juventute præcipue regnat temperamentum sanguineum, & juvenes ideo voluptati admodum dediti sunt, ideo quam utilis ac salutaris his est rerum venerearum ignorantia, tam exitiosa ac perniciofa illis est talium rerum præmatura cognitio. Omnem itaque curam ac operam adhibere debent illi, qui juvenum moribus formandis sunt destinati, ut tales veritates, quæ alias in se bonæ ac necessariæ sunt, & propterea cum usu fructuque sciri possunt ac debent ab adultioribus, ab auribus oculisque adolescentium abscondantur ac dissimulentur, immo debent iidem, si hi infausta aliqua occasione aliquid viderint audiverintque, de quo ad satiandam intempestivam suam curiositatem melius informari cupiunt, falsa pro veris narrare, & quidem talia, quæ affectus eorum suppressere terroremque ac detestationem incutere possunt, & sic in felicissima ignorantia ac simplicitate eos quam diutissime detinere, quæ quam sit salutaris illis hominibus, qui veritatibus abutuntur potius, quam utuntur, optime docet Tacitus in tract. de moribus Germanorum, ubi dicit, apud hos *plus valere bonos mores, quam apud Romanos bonas leges*, idque præcipue ideo, quod ignorantia mali peccare omittant. Unde intelligimus, quo jure vel potius fastu Romani præter omne prorsus meritum titulum gentium moratorum sibi arrogarint, cum tamen luxuria & perversis suis moribus primo Galliam & deinde totam fere Europam infecerint, & Germanos aliosque in sancta simplicitate viventes, odioso barbarorum nomine deformarint.

XIV.

Ex eodem hoc fundamento, quod in præcedenti §. posuimus, reprehendit quoque Pufendorfius in suo Monzambano cap. VII. §. 3. p. m. 355. seqq. ubi agit de *viribus & morbis imperii Germanici*, illos, qui intempestivas instituunt peregrinationes, ex quibus nihil aliud lucrantur, quam ut gradus scabiei venereæ cum jactu-
ra temporis, sanitatis, & evacuatione marsupii, discant. Et quia ejus verba notatu sunt digna, illa hic recensere non pigebit. Ita enim ille: *Etsi crassitiam genii Teutonici conversatione exterorum temperari fors non inutile fuerit; Tamen merito ludibrium, an miserationem, mereantur, qui ex Italia nostra nil nisi delicias quasdam vitiorum Transalpinis inuicatorum, & formulas blasphemandi rariores domum reportant. Neque vero Gallia plerosque peregrinatores aliis instructos artibus dimittit, quam ut sordidius tuburcinari deinceps norint, gradusque venereæ scabiei ex propriis ut plurimum experimentis recensere. Nonnullis tamen lucro habetur, Italiam & Galliam vidisse, quos in patria tot per ambages ad inania titulorum scholasticorum tædet aspirare. Nam apud nos minori cum pudore & sumtu domum licet reportare titulum Doctoratus & inscitiam. Etsi apud istos quoque sat rudi ex ligno tales Mercurii effigiantur. Hosce fructus sentire debent illi, qui apud gentes (si Diis placent) moratiores, uti vocari amant Galli & Itali, ideo peregrinantur, ut ea discant, quæ ignorasse præstaret, & splendida eorum vitia sub morum, honestatis ac civilitatis involucro venalia, multo redimant ære. Ad laudati Pufendorffii verba, ita commentatur Thomafius: *Satis vidis coloribus vitia peregrinantium depingit autor, quatenus ea ex voluntate proveniunt, Sed quis nota-**

notabit vitia peregrinantium ex ambitione & avaritia orta.
 Communiter qui de utilitate peregrinationum scripserunt, ea in-
 ter virtutes peregrinantium recensent. Nam ista quidem vitia
 eminentium virtutum nomina ubique ad se rapuere. Quis ve-
 ros peregrinationum fructus, inquisitionem genuinae sapientiae, &
 infucatarum virtutum atque admirationem divinae bonitatis &
 misericordiae inculcat. Sed hoc *ὡς ἐν τὰ ἀγέδῃ*.

XV.

A Juventute ad virilem progredimur aetatem, in qua maxime sese exerit ambitio, propter quam homines varia ambiunt munera & officia publica, & in illis constituti variis negotiis ac praecclaris facinoribus aliis suam probare industriam satagunt. Sed cum singuli homines sibi proprium ac singulare forment de bono & malo iudicium, ita ut quod huic bonum est, alteri malum audiat, non possunt non actiones alicujus variorum sustinere iudicia, ita ut laudentur ab his, culpentur ab illis, cum primis cum nunquam ita sint absoluta, quin aliud semper ipsis adhaereat imperfectionis, quod ab aliis facilius cerni potest, quam a suo auctore, cum foris simus lynces, & domi talpae. Et quamvis communis mortalium fors, ac mutua charitas omnino suaderent, ut imbecillitates proximi, excusaremus potius, quam intempestivo zelo multum exaggeraremus, cum ipsi ab illis non simus immunes: tamen hoc magis erit oprandum quam sperandum, donec homines hoc vitium una cum prava natura exuant, quod omnes esse facturos, temere expectaremus, qui credimus nunquam talem in orbe beatum fore statum, ut omnes evadant sapientes, quemadmodum aliqui sibi imaginantur. Sed
 sicut

sicut ante nos stultorum plena fuerunt omnia, ita & post
nostra tempora vix diminuentur.

XVI.

Hoc ita posito, nemo tam favorabile sibi arrogare
audebit privilegium, ut ipse cum suis actionibus apud
omnes approbationem inveniatur ac laudem, quin potius
certo sibi persuadere debet, se suaque facta multis
malorum vituperiis exprobrationibus ac convitiis expo-
sita esse, quæ si omnia resciret, multam animo e-
jus continuo procrearent inquietudinem ac anxietatem,
nec non affectuum pugnam commoverent, unde & animi
quies turbaretur, & corporis sanitas læderetur;
Itaque quantum ipsius interest talia nescire, tantum
aliorum postulat officium, ut talia illum celent,
immo sciscitanti, contrarium vero, & falsoquium pro
veritate referant, ut conservetur in statu quietis, nec
irriterur cupido vindictæ, odium atque contemptus.

XVII.

Sed prævideo, aliquem talem mihi formare posse
objectionem; Quia prava malorum de nobis nostrisque
factis judicia, sæpissime conjuncta sunt cum machinationibus,
quibus nostram impedire Fortunam, & damnum accelerare
intendunt, ideo nostra maxime refert, inimicorum de nobis
judicia ac consilia cognoscere, ut illa tempestive eludere
queamus. Scio, illos, qui aliorum actiones malitiose traducunt,
nunquam esse amicos, sæpissime inimicos, his etiam talem
inesse genium, ut, si lædere possint, non intermittant;
sed & hoc scio, multis magis deesse nocendi facultatem, quam
voluntatem, de quibus dicere solemus, quod *vana sit sine*
viri-

viribus ira. Sed fac, illos habere & facultatem & voluntatem nocendi; experientia tamen quotidiana nos condocet, quod multi aliis damnum intentando propriam sibi pararint perniciem, effoderunt foream aliis, in quam semetipsos incauti præcipitarunt; multi dum propria industria, sollicita cura ac prudentia inimicorum retia eradere voluerint, propriis consiliis iis se magis irretierunt, quod factum non fuisset, si talium insidiarum ignari, quieti mansissent, quod variis comprobari posset exemplis, nisi B.L. de hac veritate ab experientia sufficienter convicto tædium movere vereremur.

XVIII.

Si hujus rei causam queras, expedita est responsio; Mundus regitur exigua sapientia (humana) præcipuum punctum absolvit sapientia divina, quæ ita subordinat causas secundas, ut insidiæ ab inimicis structæ, in proprium caput redundant: uti exemplo suo comprobat Alexandri Papæ VI filius *Cæsar Borgias*, qui cum auri sacra fame vexatus, Cardinales ad plures nefario ausu mittere intenderet, præparato ipsis veneno patri mortem, & sibi perpetuam ægritudinem paravit. Sic quotidie fieri videmus, quod DEUS homines generosa simplicitate excellentes majori cura protegat, quam, qui omnem se devorasse putant prudentiam; isti enim propria destituti prudentia, divinæ sapientiæ curam ac protectionem experiuntur, quæ machinationes inimicorum in propria derivat capita, unde dicere solemus: *Hominum stultitia, & divina providentia, gubernatur mundus.*

XIX.

Hæc tamen non ita capi volumus, quasi omnem ex foro humano proscriberemus prudentiam; manet omnino huic suus usus suaque laus, si vera sit recteque adhibeatur. Hoc tantummodo volumus, felices esse illos, qui hostium & inimicorum suorum de se judicia, consilia, machinationes quietè sæpius ignorant, cum sua forsân prudentia male applicata, plus sibi nocerent, quam hostium tela impedirent. Equidem dicere solemus: Tela prævisa minus nocent; sed solent aliquando etiam magis nocere, & quidem ideo quod prævisa sint, & de talibus casibus noster loquitur discursus.

XX.

Diximus in superioribus, in virili ætate maxime vires suas exferere ambitionem, hujus individuus comes est ira ac vindictæ cupiditas, quæ quantum sit vitium, vel exinde intelligitur, quod is, qui vindictæ privata cupiditate flagrat, intendat solummodo retributionem & compensationem pro damno vel injuria sibi illata, quæ cum jam præterita sit, actio talis vindicatoria præteritum respicit, non futurum, & sic per consequens vindictam exercens agit sine fine; sed omnium bonorum consensu is pro stulto habetur qui agit sine fine, cum omnis actio suscipi debeat propter finem. Tantum, tamque inter mortales frequens vitium nulla melius ratione coërceri, nec melius amicitiam & concordiam inter homines redintegrari posse existimamus, quam per tempestivum falsiloquium. Nam si e.g. fuerint duo inimici, qui occasione inhiant mutuam exercendi vindictam, & ideo injuriosis coram tertio se invicem tradu-

traducunt verbis, dieterisque, hic interrogatus ab uno, quid de se suus loquatur inimicus, si veritatem pandat, vitiosis ipsius passionibus antea flagrantibus oleum affundet easque ita irritabit, ut vindictam, quam animo fovebat, quamque aliquamdiu adhuc distulisset, furiose in actum deducere intendat, & sic in perniciem & totalem saepe ruinam suam secum trahat hostem. En! in tempestiva veritatis effectum, quam ideo dissimulare tenetur tertius. Imo ut concordiam inter illos reducat, falsiloquio uti debet, uni referendo, *alterum de illo omnia bona loqui immo ipsum, generosumq; cetera indolem ejus laudare, inimicitiam vero tanquam effectum communis humane imbecillitatis excusare*, quod tamen caute & secundum regulas prudentiae observatis circumstantiis erit proponendum, ut fidem inveniat. Hac ratione si micam generositatis in animo possideat, ad saniora redibit consilia, cum nihil majorem animos aliorum sibi devinciendi vim habeat, quam humanitas ac mansuetudo, qua declaramus nos de illis omnia bene sentire, & potius commiseratione affici, quam ira vel odio excandescere, super infirmitatem illorum. Quod utinam observarent illi, qui dum vitiosos emendare cupiunt homines, talibus verborum formulis, quae affectus magis stimulant, quam vitia suppressunt, in eos invehunt,

XXI,

Pergeremus jam ad senectutem, cujus passio dominans plerumque esse solet avaritia, quam indivulso nexu sequuntur invidia, insidiositas, crudelitas, glandesinum vindictae studium, fraudulentia epichæreca et c. In hominibus nempe naturales suas inclinationes

sequentibus, & qui suarum passionum foeda sunt mancipia. Ostendendum etiam esset, quomodo ista vitia falsiloquio & optima fraude saepius eludi ac supprimi possent, absque ullius laesione, Sed quia ex speciminibus de caeteris passionibus supra exhibitis quivis facile proprio Marte talem instituere potest calculum, ideo huic labori bona cum venia lectoris superfedere nos posse existimamus, qui ad fundamentum hujus discursus eruendum jam pedem promovere volumus.

XXII.

Quodcunque hic constitueris Juris N. fundamentum nobis perinde erit, sive cum *Pufendorffo* socialitatem, sive cum *Coccejo* divinam voluntatem, sive cum aliis felicitatem sive denique cum *Dn. Buddeo* tria Juris N. principia posueris, ex omnibus nostra sibi constabit Oratio. Generalis enim finis totius Philosophiae practicae est, ut homines in hac vita, tranquillitatem internam & externam obtinendo, felices vivere possint. Hoc intendit Ethica, quando ex principiis *bonesti* officia hominis erga se ipsum inculcat, Politica quando regulas prudentiae ex praecipis *decori* praescribit, Jus N. quando ex regulis *justi*, neminem laedere, cuique suum tribuere &c. jubet. Hi omnes Philosophiae Practicae fines etiam per falsiloquium promoveri possunt, uti haecenus in praecedentibus exposuimus. Est itaque praecipuum Juris N. ut falsiloquio utamur, quotiescunque nostrum vel aliorum commodum promoveri potest sine ullius laesione, & quoties jus alterius laeditur, si aliter faceremus, qua in re praecipuos praeventes habemus moralistas, specialiter *Pufendorffium*. Talem igitur ex nostro discursu

curfu formamus immotæ veritatis fyllogifmum: *Quid facit ad confervationem focialitatis & per confequens tranquillitatem hominum custodiendam ac promovendam, illud non tantum eft licitum, fed etiam præceptum in J. N. Atqui falſiloquium hoc facit.* Ergo. Minorem hæctenus variis exemplis comprobavimus, majori probatur exinde, quod finis fit norma mediorum, ideo qualis eft finis ex intentione agentis, quæ habet refpectum ad legem, talia quoque effe debent media, fi hic eft bonus media non poſſunt effe mala.

XXIII.

Scio quidem, quod aliqui hic excipere ſoleant, aſſeverando, ſe caſum dare poſſe, ubi quidem finis eſt bonus, ſed media nihilominus mala & tamen non facienda eſſe mala ut eveniant bona. Hunc caſum communiter petere ſolent a ſutore, quem corium furari dicunt, ut calceos facere poſſit pro egenis ac pauperibus. Hic, inquit, adest finis bonus, ſed malum medium. Verum ego quidem perſuaderi nequeo, tam ſtupidos in rerum natura dari homines, qui credunt, ſe operæ charitatis hoc modo exercere poſſe, nec porro credo, tam ſimplicem dari hominem, qui ſibi perſuadere poteſt, talem caſum eſſe dabilem. Certe ſi Sutor aliquis fur, coram iudicio ita ſe excuſaret, ſimplex admodum, ille eſſet Iudex, qui ipſi fidem haberet, & non potius crederet, hunc eſſe prætextum, quo vitioſam ſuam intentionem, quæ lucrum reſpexit, tegere ſatagit. Si tanto flagraret amore proximo benefaciendi, neutiquam furto ipſi opus eſſet, cum multis aliis charitatis officiis laudabilem animi ſui propenſionem declarare poſſet. Et

fi in tam miserando se deprehenderit statu, ut nihil possideat, quo egenis benefacere possit, ipse pro egeno ac paupere maxime habendus erit, qui eleemosynam quærat potius, quam distribuatur. Dicitur: potest aliquis bono sed simplici animo bonum intendere finem, sed media adhibere mala, propter ignorantiam, qua non semper discernere potest inter bonum & malum, uti sæpenter fieri videmus. Resp. Concedo multos tales dari casus, sed talia media inepta dicenda erunt, cum non fuerint ad finem proportionata, secundum regulas prudentiæ, non vero mala, quia intentionaliter non peccant contra regulas justitiae.

XXIV.

Ut eo clarius pateat, falsiloquium non esse contra legem naturæ, adeoque neque illicitum, sed potius, uti sæpius diximus præceptum, observari volumus, nos hæc duplicem statuere veritatem, *realem & verbalem*. Hæc est convenientia verborum cum mente loquentis. Illa est convenientia omnium actionum, adeoque etiam signorum, quibus mentem nostram explicamus & præcipue sermonis cum lege. Ex natura oppositorum hinc quoque intelligitur, quod etiam veritati oppositum mendacium sit vel reale vel verbale. Hic consentientem nobiscum habemus sacram paginam. Ita enim divinæ veritatis Præceptorum & gentium in fide Magister Eph. IV, 24. *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis.* Ita quoque de veritate reali opposito, mendacium actionum clare loquitur Johannes Apoc. XXI, 26. *sed non ingreditur in illam ullum immundum, & faciens abominationem & mendacium;* & por-

ro cap. XXII, 15. *Foris sunt canes & incantatores & scortatores & homicida & idololatra, & NB. omnis, qui amat & facit mendacium.*

XXV.

Quia igitur supra ostendimus, eum, qui veritatem profitetur ad sui vel aliorum læsionem, peccare contra præceptum Juris N. & illum vicissim, qui falsiloquio utitur ad sui vel aliorum conservationem, agere secundum J. N. Facile ex dictis constare arbitror, veritatem verbalem sæpenumero pugnare cum veritate reali, & producere effectum mendacii realis. sicut vicissim, mendacium vel potius falsiloquium verbale producere potest effectum veritatis realis. Veritatem enim infirmis hominibus, qui eam ferre nequeunt, qui proponit, peccat contra præceptum Juris N. supra exhibitum, & sic committit mendacium actionis, quod sic dicitur, cum actio non convenit cum lege juxta §. præcedentem, sed illam transgreditur; prout iterum is qui pio falsiloquio infirmos in illorum conservationem decipit, veritatem facit realem, quia actio convenit cum lege. Et cum veritas realis quotiescunque pugnat cum veritate verbali, tanquam potior semper sit præferenda, & denominatio semper fieri debeat a potiori, dilucide constare, existimo, tale falsiloquium veritatis titulum mereri, quatenus spectatur veritas realis, quæ in tali falsiloquio intenditur. Hinc quoque sponte sua fluit, quod illi, qui falsa loquuntur, ut alios cum illorum damno & suo lucro decipiant, duplex committant mendacium, & verbale & reale.

XXVI.

Dicis, hac ratione subvertimus saniorum Philosophorum doctrinam, qui unanimi omnes consensu docent, veritatem esse unam, nos vero statuimus duplicem. Resp. Distinguimus inter *veritatem metaphysicam*; quæ est affectio entis quatenus refertur ad existentiam seu qua res id est quod esse dicitur, & *moralem*. De illa loquuntur Philosophi, cum recte veritatem unam esse dicunt: de hac vero nos quæ plerumque est virtus quamque ideo duplicem statuere possumus, propter imbecillitatem generi humano connatam.

XXVII.

Sed ut hæc, quam hætenus proposuimus doctrina eo firmius sibi constet, aliorum, eruditione ac veritatis amore Clarissimorum virorum consensu eam corroborabimus. Juris civilis Doctores, cum ad titulum de dolo malo agunt, distinguunt inter dolum bonum & malum. Definiunt bonum, quod sit *solertia seu prudens & callidum consilium, recte rationi conveniens adhibitum ad jus suum vel alienum obtinendum sine præjudicio tertii*. Dicunt, hunc dolum nec esse contra jus divinum positivum, nec naturale nec civile. Ultimam probant ex l. 1. §. 2. & 3. ff. de dolo malo. Ubi §. 2. ita JC. Ulpianus, postquam definiit dolum malum; *Labeo autem posse & sine simulatione id agi, ut quis circumveniat: posse, & sine dolo malo aliud agi, aliud simulari; sicut faciunt, qui per ejusmodi dissimulationem deseruiunt & tumentur vel sua vel aliena* & §. 3. *Non fuit autem contentus prator dolum dicere, sed adjecit malum: quoniam veteres dolum etiam dicebant bonum, & pro solertia hoc nomen accipiebant.*

XXVIII.

XXVIII.

Grotius de Jure B. & P. l. §. 7. huic nostræ Thesetiam suum addit calculum: Notandum igitur, inquit, dolum alium in actu negativo, alium in actu positivo consistere. Dolivocem etiam ad ea, quæ in negativo actu consistunt extendo, Labbeone auctore, qui ad dolum, sed non malum refert, ubi quis per dissimulationem tractetur sua vel aliena. Haud dubie crude nimis a Cicerone dictum est: Ex omni vita simulationem dissimulationemque tollendam. Nam cum nec quæ scias, nec quæ velis, omnia aperire aliis tenearis, sequitur ut dissimulare quædam apud quosdam i. e. tegere & occultare fas sit. Licet, inquit August: veritatem occultare prudenter aliqua dissimulatione. Et necessariam hanc omnino atque inevitabilem bis præsertim, quibus Respublica commissa est non uno loco fateatur Cicero. Exemplum ad hanc rem insignè præbet Jeremia historia cap. 38. Is enim Propbeta à Rege interrogatus de obsidionis eventu apud Procères, Regis postulatu, hoc ipsum prudenter occultat, aliam interim causam, nec falsam tamen, colloquii adferens. Et huc quoque referri potest, quod Abrahamus Saram, sororem, id est ex usitato tum loquendi more, propinquam consanguineam, vocat, matrimonium dissimulans. Hactenus Grotius de dissimulatione. De simulatione graviorem esse putat disputationem, interim eam licitam omnino esse pronunciat §. 14. ubi hæc leguntur verba: Quoties certum est, cum, ad quem sermo est, libertatis suæ in iudicando læsionem non egre laturum, imo gratias habiturum eo nomine, ob commodum aliquod quod inde assequitur, tunc quoque mendacium stricte dictum, id est, injuriosum, non committi, sicut furtum non perpetraret, qui ex præsumta domini voluntate rem ipsius exiguam consumeret, ut inde magnam eidem utilitatem

pararet. In his enim, quæ adeo certa sunt, presunta voluntas pro expressa habetur. Volenti autem constat injuriam non fieri. Sic ergo videtur non peccare, qui aut ægotantem amicum persuasione non vera solatur, ut Arria Patum filio mortuo, quæ historia est in Plinii epistolis: aut in prælio periclitanti ex falso nuntio animum addit, quo incitatus, victoriam & salutem sibi pariat, ac sic deceptus non capiatur, quemadmodum Lucretius loquitur.

XXIX.

In nostram quoque descendit sententiam antea laudatus Pufendorfius de J. N. & G. libr. 4. c. 1. ubi in §. 7. Postquam illos excepisset casus, in quibus ex contractu veritatem loqui tenemur, de simulatione ac dissimulatione sequentem in modum sobrie admodum philosophatur: Enimvero, cum non semper contingat, ut ex aliquorum Caputum Cogitata mea alteri sint significanda; inde manifestum est, me non teneri omnia quibusvis indicare, quæ ipse in animo volvo; sed illa duntaxat, ad quæ intelligenda isti jus habent plenum, at minus pleno, quod obligationi, quæ in me est, ex adversum respondeat: adeoque recte ea tacendo dissimulare posse, quæ ut ex me sciat alter jus non habet, neq; ad id aliqua obligatione ego teneor. Imo ubi alterius jus non laeditur, mea autem vel alterius utilitas aliter procurari, aut salus servari nequit, licebit mihi ita adhibere signa, ut diversam plane animi mei sententiam, quam revera est, exprimant. Cum enim conventio illa de adhibendis certo modo signis, respiciat ad alias obligationes, quibus explendis signa illa inserviunt: igitur ubi istæ cessaverint, nulla adparet ratio, quare non alio modo signa illa usurpare queam, si nemini injuriam faciam, & commodiore via mihi, aut aliis prospicere non possum.

XXX.

XXX.

Nec defuerunt ex veteribus Theologis pariter ac Philosophis, magni nominis viri, qui ab hac nostra parte steterunt, quos ita recenset *Grotius* Lib. III. Cap. I. §. 9. p. 478. inquit: *Neq̄. deest in alteram quoque partem (simulationem nempe & falsiloquentiam esse licitam) autoritas: exstant Origenis, Clementis, Tertulliani, Lactantii, Chrysostomi, Hieronymi, Cassiani, imo pene omnium, ut ipse fatetur Augustinus, ita dissentientes, ut tamen magnam questionem, latibrosam tractationem, disputationem inter doctos alternantem (hæc enim omnia ipsius verba sunt) agnoscat. Inter Philosophos aperte hinc stant Socrates & discipuli ejus, Plato, Xenophon, & alicubi Cicero, & si Plutarcho ac Quintiliano credimus, Stoici, qui inter sapientis doses ponunt mentiri ubi & quomodo oportet: neque videtur dissentire aliquot in locis Aristoteles, cujus illud κατ' ἀνάγκην diximus exponi potest communiter, sive re spectata se possit circumstantiis.*

XXXI,

Postquam sic Thesin nostram rationibus non minus, quam Magnorum Virorum autoritatibus stabilivimus, restat ut eam obfirmemus exemplis duorum laudatorum hominum, in quos nulla cadit reprehensionis nota. Primum inculpatæ falsiloquentiæ exemplum habemus in *Josepho*, qui Ægypti Proprinceps a Pharaone constitutus, fratres suos primum explorationis, mox furti criminis reos postulat, cum tamen intra animum dulcissimo fraternitatis amore illos complecteretur, ceu docuit eventus. *Salomon*, ipso falsiloquio divinæ sapientiæ sibi cœlitus concessæ specimen exhibuit, cum mulierum de partu contendentium, litem decisurus, infan-

tem gladio secari iussit, cum tamen nihil minus intenderet. Plura enumerare exempla non vacat, & posunt hæc sufficere.

XXXII.

His ita positis, puto observationem, quam exhibent *Arcana Politica* Mazarini sub fin. p. m. 88. sub tit. *Simula & dissimula*: Si fanè quis eam interpretetur, & caute instituat, suum omnino usum præstare in vita civili. Ita sonant verba: *Omniùm Te ostende amicùm, cum illis conversare, a quibus abhorres, ut sic cautelam quog; discas. Iràm omni possibilibus modo preme. Plus una illa te dissimabit, quam multæ virtutes commendabunt. Semper hoc cura, ut nullus sciat, quid de hac re iudices, quid scias, quid velis, quid cures, quid fugias. Virtutes non expedit nimis abscondere, nec sacra longiora incusare ne videaris indevotus. Etiam si duriori modo aliquid possis obtinere, cum non adhibe.*

XXXIII.

Ut uno saltem exemplo, idque communiori, ostendamus, simulationem ac dissimulationem in vita civili proficuum ac necessariam esse, adscribemus hic verba Pufendorffii, L. IV. c. 1. §. 12. p. m. 401. ubi inquit: *Nihil frequentius in vita communi, quam discessum simulare, ut constet, gratique simus futuri hospites, an minus, nam ni enixe rogemur, serio nobis est propositum abire. Unde discimus, tritum istud, quo dicere solemus: Complimenta (ignosce Cicero) sunt completa mendacia, non semper in malam partem esse accipiendum. Ejusmodi enim ceremoniis & verbis ad simulationem compositis, explorare debemus aliorum de nobis mentem, quam scire sæpe nostra, magnopere interest, ne gratiam & favorem, quem ambimus,*

mus, tædiosa nostra mora amittamus. Interim de fal-
 siloquio in genere observari volumus, quod quamvis
 eo uti, utile & quandoque necessarium sit, ab eo tamen
 loquendo, nisi in majoris momenti negotiis, ut nobis
 temperemus, suadent præcepta prudentiæ. Nam qui
 justo sapius, faltiloquio uti deprehenditur, quamvis eo
 neminem lædat, is tamen fidem suam omittit, quemad-
 modum alicubi loquitur in fabula Phædrus: *Qui semel im-
 probo facinore fidem amisit, ipsi postea non creditur etiamsi verum
 dicit.* Quo ipso etiam aliquando veritatem loquendo ali-
 os lædere, eosque in illorum damnum decipere potest.
 Quod variis exemplis exponit Pufend. l. c. §. 9. p. m. 396.
 ubi ait: *His uti nemo facile credit, si vel maxime ve-
 lint vera serio proferre: ita videm aliorum dissidentia
 ad eos decipiendos abuti possunt, ut dum istos semper
 sui similes putant, contraria illis, quæ proferuntur
 credendo in fraudem inducantur. Sic quod est in fabu-
 lis, puer cum sepe rusticis ficto clamore illusisset, tan-
 dem ubi vere lupus adesset, nequidquam eorum auxi-
 lium contra hunc excitavit. Eaque re in vicem strate-
 gematis usus est Agesilaus. Cum enim non sit impera-
 torium, aperte denunciare quid proposueris, adeoque
 hostes non soleant credere, nimis securè pronunciantur;
 ea ratione astute imposuit iste Satrapæ Persico, ut co-
 pias suas in diversam regionem adduceret, quam quo
 Agesilaus iterum se sparserat. Xenophon rer. Græc. l. IV.
 & Cornel. Nepos in Agesil. c. 3. Huc etiam pertinet astu-
 tia veteratoris apud Terentium Heauton. act. 4. sc. 3.*

XXXIV.

Jam ultimo loco prolixè ostendendum foret, quomodo hanc nostram, de falsiloquentia doctrinam solidis fundamentis superstructam omnium facultatum cultores ad suos applicare possent ac deberent usus; sed quia ad portum pergimus, breviter nos expediemus. Theologos quod attinet, an & quatenus hi falsiloquio sibi infervere queant, hic demonstrare non decet, quin potius hoc remittimus ad illos, quorum est prudentiam Ecclesiasticam ex sacris literis exponere, aliisque ad eam viam pandere. Ad Jctos pergimus, qui quidem quatenus considerantur ut docentes, ex speciali vel expressa vel tacita conventionè obligantur ad omnia illa fideliter exponenda, quæ ad materiæ propositæ dilucidationem & explicationem pertinent, qua de re Pufendorfius l. c. §. 7. inquit: *Ad hoc alia obligatione opus est, quæ provenit vel ex peculiari pacto, vel ex communi precepto legis naturalis, vel denique ex presentis negotii natura, cui contrahendo sermo adhibetur. Sic si quem informandum suscepero, ex contractu locati conducti teneor, ipsi aperire, quæ ad eam artem spectant. Sic si quem misero ad explorandum certæ rei statum, is ex pacto tenetur indicare omnia, quæ super ea re ipsi fuerint comperta. Si vero in judiciis judices agant, tenentur sæpe falsiloquia adhibere, ad veritatem & justitiam causæ inter litigantes agitæ, eo feliciter investigandam, vel delinquentes de crimine commissio convincendos, cujus speciosum refert exemplum Barclajus in Argenide L. II. p. m. 173, quod sic ibi describitur: Eurymedes ad custodiam pervenit, in qua servabatur Eristhenes; & jam à limine (ut Clebulus rectè monstraverat) simulatis luctibus ardens; Tandem, inquit*

inquit, de Poliarcho triumphasti, Eristhenes. Perit armilla contactu, quam lethalibus succis imbueras. Num tu vero, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam duces, quod operam facinori tanto praeberis? Ad haec Eristhenes tanquam subito fluctu percussus, quid loqueretur non habuit. Audiebat, extinctum Poliarchum, a quo ejus spes nequaquam divertebat. Jam vero conscientia pulsabatur ad crimen objectum. Et quid praeterea dissimularet, si Oloodemus (ita enim sinxerat Eurymedes) jam confessus veneficium erat? Ne prolixiori consilio aut recomponendo animo tempus dabatur. Ergo, ut in perditis rebus, restare putavit ne languedine cunctaretur; aut, frustra negato facinore, videretur censuisse pudendum, quod nollet confiteri. Urgenti itaque Eurymedi, bene est, retulit. De me quod placebit, fati deliberent. Satis est gaudii, quod post Poliarchum Sicilia hostem vixi. Tum solerter Eurymedes, tanquam de re nota agens, sese penetrabat in eorum consilia. Ad extremum, Lycogenis perfidiam objecit; qui literis ad Poliarchum in sui flagitii infamiam substituebat innoxium Regem; Et Eristhene fallaciam levi risu consistente, Eurymedes ad Regem ab eo digreditur, nec sine dolore quid ille sic factus ostendit; Restare, ut Oloodemus pari iudicio se damnet.

XXXV.

Quod Medici (ut verbis utar Clementis Alexandrini) mendacio pro remedio uti multoties debeant supra §. X. sufficienter, ut puto, a nobis probatum est, in quo nobiscum amice conspirat Maximus Tyrius quando dicit: *Et Medicus agrotum & Imperator exercitum & Gubernator nautas decipit: nec quicquam in hoc mali est.* Bonum enim, vero, necessario erit melius, cum hoc in verbis cito peruentibus, & aliquando nocentibus illud vero in re diu permanente & sanitatem procurante consistat.

XXXVI.

XXXVI.

Politicos quod concernit, horum prora pupisque est simulatio & dissimulatio. De dissimulationis necessitate loquitur *Curtius* quando ait: *Nec magna res ab eo sustineri potest, cui tacere grave est, quod homini facillimum voluit esse natura, unde Grotius, cujus verba antea allegavimus & necessariam, ait, hanc omnino ac inevitabilem his præferim, quibus res publica commissa est, non uno loco fatetur ipse Cicero.* Simulationis exemplum, quod Politici imitari debent, nobis præbet *Barclajus* in *Argenid.* L. II. p. m. 137. inquit *Timonidis in Italiam iter ignorari non poterat, ne augetetur dissimulatione suspicio, spargere apud suos, Rege auctore, cepit, se Italiam Africamque visurum vacationem impetrasse à Regia. Juvenis erat, & commodum accidit, quod pridem transmarinæ peregrinationis studio ictus, equalibus suis ea vota jaclaverat.* Nec tamen negamus Politicos quamplurimos majorem sibi, quam par est, simulandi dissimulandique licentiam tanquam sibi propriam arrogare, quam ex nostro foro penitus relegatam volumus.

XXXVII.

Historicis, nullam concedimus licentiam simulandi vel dissimulandi. Hi enim res gestas, ut gestæ sunt, cum omnibus suis circumstantiis fideliter recensere tenentur. Nam ex illis non tantum varios mores & inclinationes hominum discere debemus, ut illorum vitia evitemus virtutesque æmulemur. Sed præcipue ex historia prudentiam acquirere debemus. Quia enim ad hanc propria cujusvis experientia non est sufficiens, alio-

aliorum in subsidium vocare debemus, quam nobis tradunt historiæ, unde *Sulpitius* (sub quo nomine latet celeberrimus Kulpifius) in dissert. de studio juris publ. p. 76. *Sane*, inquit, *Comineus non tam lectione quam tractatione rerum spectatus* posse aliquem in historia paucis mensibus plus discere, quam plures senes si congerant experientiam, *profiteri non dubitavit* historiarum secundo. Si autem historias cum fructu bonoque successu legere velimus, diligenter semper inquirere debemus in finem ac scopum actionis susceptæ, quem sibi proposuit persona in Theatrum producta. Deinceps examinanda erunt media adhibita, num secundum circumstantias loci, temporis ac personarum, ad hunc finem obtinendum fuerint proportionata. Porro quod si intentione ac fine proposito frustrata fuerit, attentæ circumspeditione dispiciendum erit, in quo constiterit nãvus, & quomodo si illum evitasset, voti sui compos facta fuisset, ut multa alia jam præteream, quæ ad historiarum lectionem ut cum fructu instituatur requiruntur, cum tales hic regulas tradere nostri jam non sit instituti. Sed nisi fideliter absque omni mendacio, simulatione ac dissimulatione conscripta fuerit historia, usûs, quæ exinde in lecturos redundare debet, tam feliciter obtineri nequit; quod quia prolixè ostendere non vacat, generalem solummodo hanc suppeditamus rationem, quod in rebus cognoscendis ac dijudicandis major fructus & etiam compendiosiori via semper sentitur ex veritate quam ex falsitate. Taceo quod ex circumstantiis historicis controversiæ illustrium sæpius

fini dirimendæ; & jura Principum deducenda, quod ut recte fieri possit historia debet esse vera.

XXXVIII.

Sed cum a scriptoribus, qui historias publicas vel arcanas ut sunt *Anecdota Procopii, les anecdotes de Florence, les anecdotes de Pologne* composuerunt, lucique publicæ exposuerunt nobis polliceri non possumus tam exactam omnibusque numeris absolutam sinceritatem, propter rationes quas heic exponere longum foret, quod etiam esset extra instituti nostri rationem; ideo, qui cum emolumento aliquo historias legere cupit, regulis quibusdam generalibus, ut & judicio instructus sit oportet, quo possit secernere verum a falso. Unde falsum esse intelligimus ad studium historicum recte instituendum, magis requiri memoriam quam judicium, quemadmodum vulgo creditur. Et quia historici, uti diximus, raro tanto veritatis amore ducuntur, ut res gestas prout gestæ sunt, secundum omnes circumstantias sincere referant, sed sæpissime ex amore vel odio prout interesse passionum illorum suadet, dispensent mortalibus famam, adeoque apud præsentis & posteros multum valeant; sequitur quod illi contra omnem agant prudentiam, qui illos vel lacestant vel indigne tractant, & non potius variis modis demulent, eorumque sibi conciliant favorem, cum illorum ope immortalis nominis gloriam sibi parare possent, quemadmodum fecerunt decantati illi Gallorum Politici & Cardinales *Richelieu & Mazarin*, qui in prudentia politi-

ca similes, omnino multos inveniunt, sed qui, cum hoc politicum præceptum negligenter, non tantam famam sibi circumdederunt.

XXXIX.

Oratoribus ac Panegyristis præcipue, majorem hic licentiam indulgemus. Illorum enim finis ac scopus est, laudes aliorum ita cantare, ut existimationem, ad mirationem ac æmulationem in alijs excitent. Tolerare itaque debemus, quod hi multa ad laudem nihil facientia, dissimulent, & umbras perfectionum humanarum, extollant. Quamobrem vitio non caret illud superstitiosæ plebis dictærium: *Leiden-Predigten sind Lügen-Predigten*. Possunt enim pie defuncti suo quodam jure a nobis exigere, ut nævos illorum pallio charitatis tegamus, & virtutes illorum deprædicemus; Est enim hoc innoxium mendacii genus, adeoque excusandum. Præterea virtutes proponuntur ad imitationem, non vitia. Interim tamen modum hic teneri volumus, medio namque tutissime itur,

LX.

Idem quoque sentiendum erit de Comicis, delectationem intendunt hi, quam sine deceptione aliqua vix assequerentur. De Pictoribus difficillor est inspectio, an nempe hi possint semper formositatem justo majorem impune mentiri & nævos dissimulare. Memini me alicubi legisse exemplum de pictore quodam, qui Monoculi effigiem in tabulam translaturus, quam hic avaritie suæ cupis nuptias ambiret, transmitteret. Pictor

pia, ut putabat, fraude usus, dimidiam faciem, illam nempe quæ integrum habuit oculum depinxit. Nota quoque est historia de Henrico VIII. Rege Angliæ, qui novam ducturus conjugem imagine ejus splendida ac formosa, ut erat voluptuosus, decipiebatur; sed postmodum deprehendens copiam non concordare cum originali, eandem repudiavit. An itaque talis fraus sponsalia celebrata iterum dissolvat, dispiciant Jcti, ad quos hunc casum remittimus.

S. D. G.

ERRATA EXTANTIORA.

p. 1. lin. 14. locutum l. locutionem. lin. seq. verum l. veram. p. 7. l. 12. illi l. illis. p. 12. l. 10. exasitati l. exasitati. ibid. l. 24. dominans l. Dominus. p. 17. lin. 4. foream l. foream. ibid. l. 15. Sapia l. providentia. p. 24. l. 15. disingunt l. distinguunt.

SCWERDT-

SCHWERDTFEGERE, novos *Sophies* tibi
quæris honores,

Et *Phœbi* lateri proximus ire cupis:

Ad *Lydium* lapidem te nuper & *ille* probavit,

Qui laudat mentis dona probata tuæ.

Pralia Palladia nova jam committis in æde,

Bella movens animo fervidiora tuo.

Auspice, perge, DEO, porro te ferre sub *astra*,

Atque *sacram Cyrrhæ* fonte levare *fitim*:

Sic erit, ut *virides* lambant tua tempora *lauri*,

Et novus ex merito te tueatur honor.

Nobilissimo, Politissimoque

**DN. WULFIO SCHWERDT-
FEGERO,**

Magisterii Candidato dignissimo,

Auditori & Amico suavissimo,

cum voto omnigenæ felicitatis
festinanter scribeb.

CHRISTIANUS Saalbach/

Poetic. ac Orator. Prof. Ordinarius,
Facultatis Philosoph. Senior, & h. t. DECANUS.

Clarissimo.
PHILOSOPHIÆ. CANDIDATO.
DN. WULFIO. SCHWERDT-
FEGERO.

Fautori. Amico. & Civi
meo. colendisimo.

Cum.

Elegantissimum. hoc. eruditionis. sua.

Specimen.
tum.

Summos. in. Philosophia. honores.
propediam.

Felicissimis. utinam. auspiciis.

Secuturos.

ex. animo. gratulatur.

M. GEORGIUS. WALLIN. Fil.
Angermanniæ. Svecus.

Turpia num referes vanæ mendacia lingue,
Atque artes Sisyphi num celebrare velis?
Parsida num revocas Furiarum pectora ab Orco,
Et stygias technas, Tartareosque dolos?
Talia sed sordet TUA mens, ubi confidet omnis
Doctrina ac unquam non temerata fides.
Percipio mentem. TUA stat sententia fixa;
MENTIRI TURPE EST, SED SIMULARE
LICET.

Nunquam TE fallant animi sub VULPE latentes.
Hoc opto WULFI, candide Amice, Vale.

Itineri accinctus,
festinanter scripti
Gryphswalden, d. IX. Jan. M. DCCIX.

Cla

Clarissimo atque Eruditissimo

**DOMINO
WULFIO SCHWERDT-
FEGER,**

*Philosophiæ Candidato Dignissimo,
Civi, Fautori & Amico in paucis dilecto.*

GLoria virtutem & præmia comitantur labores, sicut umbra corpus. Laborem qui fugit, honores & bona quæque recusat. Frustra agricola copiosam exspectat segetem, si agrum negligenter tractat, illumque sordescere patitur; Non est quod mercator largas sibi promittat opes, si quietam agere vitam ac omnibus molestiis vacare cupit; Nunquam miles laurea coronatur, nisi contra hostes rem præclare ac fortiter gerat: Neque is, qui Palladis sequitur castra, ulla gloria dignus censetur, nisi summo labore & perpetuo sudore studiis invigilet. Nam non datur ad Musas currere lata via, sed labores sunt perferendi, antequam solidam rerum scientiam aliquis consequi potest. Si Tuam, *Clarissime Domine Schwerdtfeger*, indefessam in literarum studiis assiduitatem mecum reputo, nullus dubito, quin tuo exemplo hæc optime
con-

confirmari possint. Neque enim otio, neque voluptatum illecebris floridam tuam consumpsisti ætatem, sed studia diurna nocturna; manu pertinaciter pertractasti, haut immemor egregii Tibulli moniti:

*At tu, dum primi floret tibi temporis ætas,
Utere, non tardeo labitur illa pede.*

Hinc factum est, ut non modo ad solidiorem perveneris eruditionem, verum etiam Amplissima Facultas Philosophica in alma hac Musarum sede, præmiis, quæ tua promeruit doctrina, Summis nimirum in Philosophia honoribus, te dignum judicaverit. Non vero est, quod tuam ingenii præstantiam, doctrinam atque in studiis assiduitatem laudibus jam prosequar, cum id tua veteri modestia, & eruditionis industriæque tuæ insuper magis idoneus adest interpres, præsens *de Moralitate Falsiloquii* Dissertatio, in qua elaboranda commendabilem adeo tibi operam sumpsisti, ut bonorum approbatione minime sis defraudandus. Gratulor igitur Tibi insigne hocce ingenii & industriæ specimen, & ut in posterum omnia tibi ultra vota succedant prosperissima, ex animo voveo. Vale & fave

Tibi

addictissimo
M. CHRISTOPH. STRAUCH/
Stockholmia Sueco.

Clarissimo Candidato

WULFIO SCHWERDTFEGER

S. P. D.

JOACHIMUS ERICH.

QUæ tot jam seculorum ingeniorumq;
conscientiam fugit VERITAS, no-
stris tandem temporibus à fuga retracta
à te quoque excipi ac propius inspicì gestit
Clarissime Candidate. Qualis est, nuda &
sine fallaciis ac fuco prodit, tu secundum
gravitatem & rectitudinem judicii tui,
præsenti in hac dissertatione sat luculenter
proposuisti. Ingenii tui excellentiâ, sum-
maque industriâ & assiduitate non vanam
illam Philosophiam, quæ ad solam ostenta-
tionem pertinet sed cordatam & masculam
altissime penetrasti. Enimvero & ad vir-
tutem & ad sapientiam indies magis ma-
gisque intendisti. Ut mens tua quantum

F

per

per corporis vincula licet, quibus est impedita, nihil, quod aut bonum aut scitu dignum est, prætermittat. Effectus tuæ industriæ ex hoc egregio specimine toti literarum orbi judicare facile erit. Academia hæc nostra etiam coronabit studia tua postquam jam in rigoroso examine, te dignum ad summos in Philosophia honores accipiendos judicaverit. Gratulari itaque Tibi candidate eruditissime me oportuit de erudito hoc specimine. Faxit Summum Numen ut hæc studia tua vergant in sui gloriam, patriæ & familiæ emolumentum. Ego quoties tui in mentem venit, venit autem sæpissime, vota facere non desinam, ut Deus ter optimus maximus te quam diutissime mortalium cœtibus patiatur interesse ad Philosophiæ dignitatem instaurandam. Vale & me amare perge.

Datum Gryphiswaldiæ
die 12. Januarii 1709.

Cla-

Clarissimo Philosophiæ Candidato,

WULFIO SCHWERDTFEGER,

Autori Dissertationis hujus solertissimo,

Amico & Fautori suo certissimo

s. d.

PRÆSES.

EGregium prorsus monitum est, quod Simoni filio Rabban Gamalielis adscribitur *Doctrinam neutiquam partem esse principialem, sed operam.* Ideo veram demum illi merentur laudem, qui ita proficiunt in studiis, ut simul crescant in moribus, & quicquid discunt, quod ad depravatam naturam corrigendam facit, ad auream deducunt praxin. Hoc postquam Te facere observarem, *Clarissime Domine Schwerdtfeger*, non potui non ingenii Tui dotes, virtutesque valde amare. Philosophiam enim moralem, non tantum theoretice sed practice addiscere magno animi ardore studuisti. Ab illo namque tempore, quo familiarius Tecum vivere cœpi, singularem Tuam in studiis diligentiam, industriam & morum integritatem in Te mirari me oportuit; indeque factum est, ut Amplissimus Philosophorum ordo in Illustri hac

F 2 Gry-

Gryphica Universitate Te dignum judicaverit, qui in numerum Candidatorum Magisterii recipere-
 ris. Ut autem publico simul specimine laudabi-
 les Tuos profectus Patronis Tuis, omnibusque
 elegantiorum literarum æquis æstimatoribus pro-
 bares, præsentem mihi exhibuisti disputationem,
 in qua argumentum ex Philosophia Morali desum-
 tum figulari judicio elaborasti; quodque Te pu-
 blice mascule defensurum nullus dubito. Tibi
 itaque in via sapientiæ currenti calcar addere vo-
 lo, ut strenue pergas, quemadmodum cœpisti, quo
 Ecclesia patria, cujus commodis Temet conse-
 crasti, in Te solatium sentiat certissimum, eamq;
 non tantum intemerata veritate cœlesti, a tot ho-
 stibus sub hac mundi fenestute pietatem menti-
 entibus divexata, secundum ὑποτυπωσῶ τῶν ὀφθαλμοῦ
 τῶν λόγων pascas, sed & vitæ probitate ad cœlestem
 patriam ei præeas, juxta illud: **נְאֻם הַדְּבָרִים**
מִפִּי עוֹשֵׂהוּ **הַיּוֹצֵא** *Elegantissima sunt verba pro-*
deuntia ex ore facientium illa. Vale & omnia feli-
 citer age! Scribebam in museo die

12. Jan. 1709.

ULB Halle
003 620 00X

3

Sb.

VJ
17

2. B. V. D.
De
**MORALITATE
FALSILOQUII**

DISPUTATIO PHILOSOPHICA,

Quam
Permissu
Amplissimi Ordinis Philosophici,

In
Regia Pomeranorum Univerfitate,
Sub PRÆSIDIO

D. N. M. NICOLAI GRUBB,

Westr. Both, Suec.
Publico Eruditorum Examine
modeste exponit

Auctor & Respondens
WULF SCHWERDFEGER,

Helsingb. Suecus.
Ad D. 16. Januar. M DCC IX.

GRYPHISWALDIÆ,
Typis GEORG. HENR. ADOLPHI,
Acad. Reg. Typogr.

